

איתור דפוסים אפקטיביים של הפצה והטמעה של חדשנות בחינוך באמצעות "למידה מהצלחות-המתודה הרטרופקטיבית"

ש. אלנבוגן פרנקוביץ¹, ל. רוט²

¹היחידה ללמידה מהצלחות במאייירס- ג'וניט, מכון ברוקדייל; ²גף ניסויים ויוזמות והמינהל להכשרה ופתוח מקצועי של עו"ה, משרד החינוך, ירושלים, ישראל

מטרת המחקר: איתור דפוסים אפקטיביים של הפצת ידע העוסק בחדשנות בחינוך.

רקע:

שליחותו של גף ניסויים ויוזמות במשרד החינוך היא לתרום לחדשנות במערכת החינוך ולקדם את יעדיה של המערכת כולה. הגף מממש שליחות זו, על ידי כך שהוא מהווה חממה לפיתוח יוזמות חינוכיות חדשניות, הצומחות במוסדות החינוך ומופצות ומוטמעות בכלל המערכת. לצורך הפצת הידע נבנו ארגונים ייחודיים בתוך מוסדות הניסוי, גני ילדים בתי ספר ומכללות להכשרת מורים. ארגונים אלו מוקמים לאחר שהניסויי הוכח כמוצלח ומהותם לעסוק בהכשרת מורים ובפתוח מקצועי של מורים להתאמת החדשנות לתפיסה החינוכית אליה הם שייכים.

שליחותה של היחידה ללמידה מהצלחות וללמידה מתמשכת במערכות חברתיות היא לסייע לארגונים ולמערכות לשירותים חברתיים להעניק לאוכלוסיות היעד שלהן שירות איכותי, הולם ומיטב. פעילות היחידה מתמקדת בקידום פרקטיקות, היערכויות ארגוניות ודפוסים הכשרה, על ידי יצירת תהליכי למידה ומיסודם.

שיתוף פעולה מקצועי ייחודי בין גף ניסויים ויוזמות לבין היחידה ללמידה מהצלחות החל בשנת 2007 וממשיך עד היום, כאשר אחד מתוצריו הבולטים הוא פרסום הספר "כזה ראה והתחדש" – דפוסים הפצה והטמעה בגף ניסויים ויוזמות ומרכזי הפצה, באמצעות: "למידה מהצלחות-המתודה הרטרופקטיבית".

הספר "כזה ראה והתחדש" הינו תוצר של איסוף מידע אודות סיפורי הצלחה בהפצת ידע חדשני ובהטמעתו. מטרתו היא ליצור בסיס ידע מובנה ושיטתי בנושא תהליכי הפצה והטמעה של ידע חדשני, תוך למידה מ"מה שהצליח" בנושא זה. ידע זה עשוי לשרת את הגופים הרבים העוסקים בהפצה ובהטמעה של תכניות חינוכיות, תכניות חברתיות ויוזמות.

מתודולוגיה:

חומרי הגלם לספר זה הם "סיפורי הצלחה" שהובילו לתהליכים אפקטיביים של הפצה והטמעה של הידע החדשני. חברי צוות מרכזי ההפצה וחברי גף ניסויים ויוזמות, תושאלו על הצלחותיהם באמצעות "למידה מהצלחות-המתודה הרטרופקטיבית". בתשאל הודגשו רצף הפעולות שהובילו להצלחה ומהם נגזרו עקרונות פעולה כלליים שניתן ליישם במסגרות אחרות.

מימצאים:

מסיפורי הצלחה אלה זוכו עשרות פעולות ועקרונות פעולה, מתוכם הומשגו כעקרונות מכוונים לפעולה רק אלו שחזרו ונשנו בכל הסיפורים, וכן שנמצאו מובילים להפצת ידע חדשני ולפתוח מקצועי של מורים בהכשרתם ולאורך הקריירה המקצועית שלהם.

נמצאו 29 עקרונות בתחום הפצת הידע 171 עקרונות בהטמעתו. עקרונות אלו אף מיושמים במגוון רחב של ארגונים ומסייעים בתהליכי למידה ופתוח.

הכוונה אינה להעתיק כפשוטו מודל ספציפי שפותח בבית ספר זה או אחר, אלא ליישם את הידע החדשני המופק מן המודל בהתאם למאפייניו, לחזונו ולשליחותו הייחודית של המוסד שבו הוא מוטמע.

ההרצאה בכנס תתמקד בכלים ובשיטות לאיסוף המידע אודות דפוסים הפצה והטמעה של החדשנות בחינוך, בשיתוף הפעולה בין הארגונים, וכמובן, תפרוש בפני המשתתפים את התובנות העיקריות שנצברו בתהליך הלמידה והכתיבה, אודות דפוסים אפקטיביים של הפצתם והטמעתם של יישומי חדשנות בחינוך.

מקורות (רשימה חלקית)

אלנבוגן-פרנקוביץ, ש. רוט, ל. רוזנפלד, י. 2011. "כזה ראה והתחדש" – דפוסים הפצה והטמעה בגף ניסויים ויוזמות ומרכזי הפצה, באמצעות המתודה הרטרופקטיבית- "למידה מהצלחות". ד"מ: מ-11-68. גף ניסויים ויוזמות-משרד החינוך ומאייירס- ג'וניט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

בר, א'. 2006. "מודל עסקי כמקדם הכנסת שינויים בפיתוח ארגוני של בית ספר ניסויי". בתוך: חן, ד'. (עורך) בתי-ספר ניסויים – בית היוצר לחדשנות בחינוך. רמות, אוניברסיטת תל-אביב.

גביש, ט'; רוזנפלד, י"מ. 2008. **למידה מהצלחות בחינוך היסודי בעיר נתניה וסביבתה**. דמ-520-08. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, בשיתוף עם מחוז מרכז במשרד החינוך, ירושלים.

וינשטיין גי; גל, ש'. 2006. "תסיסה, חממה, מטבח, תזמורת ומנצח: תשתית לחדשנות במערכות חינוך". בתוך: חן, ד'. (עורך) **בתי-ספר ניסויים – בית היוצר לחדשנות בחינוך**. רמות, אוניברסיטת תל-אביב.

וינשטיין, גי. 2003/ "אודות גף ניסויים ויזמות. בתוך: משרד החינוך והתרבות", הגף לניסוי ויזמות (עורך), **תפוז כתום: מעמדו של בית-הספר כמורה דרך בימינו**. ירושלים, משרד החינוך.

וייס, צ'; גביש, ט'; רוזנפלד, י"מ.; אלנבוגן-פרנקוביץ, ש'; סייקס, יי. 2007. **למידה מהצלחות כמנוף ללמידה בית-ספרית, תכנית פיילוט 2002-2005. המתודה השנייה: מסע בעקבות שאלת למידה - המתודה הפרוספקטיבית**. דמ-489-07. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

חוזר מנכ"ל נס' 005 י"ג בטבת התשנ"ט, 1 בינואר 1999 (גף ניסויים ויזמות, 2004) חן, ד'. 2006. "בין חזון להיגיון: על אסטרטגיות שינוי וחדשנות בחינוך". בתוך: חן, ד' (עורך) **בתי-ספר ניסויים – בית היוצר לחדשנות בחינוך**. רמות, אוניברסיטת תל-אביב.

נמיר, א'. 1996. "הייתה גם תקווה" - **תיאור פרויקט חונכות עם משפחת יפה**. מ-99-89. ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

סייקס, יי; רוזנפלד, י"מ.; וייס, צ'. 2006. **למידה מהצלחות כמנוף ללמידה בית-ספרית: תכנית פיילוט - 2002-2005. המתודה הראשונה: למידה מהצלחות העבר - המתודה הרטרופקטיבית**. דמ-473-06. האגף העל-יסודי במשרד החינוך, עם מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

סייקס, יי; גולדמן, מ'. 2000. **לימוד מהצלחות: הפקת ידע מכוון לפעולה מהרהור על עבודת מרכז קשר**. ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים. דמ-337-00. צבע, יי; רוזנפלד, יי. 2001. "כיצד לשכות לשירותים חברתיים נהפכות לארגונים לומדים". **מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית**, 15, 143-162.

רוזנפלד, י"מ. 1997. "למידה מהצלחות – כיצד לעצב עבודה סוציאלית ההולמת את מיועדיה". **חברה ורווחה**, 361-377.

רוזנפלד, י"מ.; סייקס, יי. 2000. "והיינו הולמים: לקראת שירותים 'טובים דיים' עבור משפחות וילדים". **חברה ורווחה**, כ, 4, 443-421.

רוזנפלד, י"מ.; אלנבוגן-פרנקוביץ, ש'; אלק, פי; שמר, א' (עומד להתפרסם). **המתודה השלישית: הלמידה על הלמידה. המתודה לקידום הלמידה המתמשכת למען העשייה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

רוזנפלד, י"מ.; רוזנברג, לי; אלק, פי. 2009. "למידה מהצלחות" והשלכותיה על תכנית "אורות לתעסוקה" בחברת "אמין" - **תיעודי הצלחות כמקור לעקרונות עשייה למען הקידום התעסוקתי 2006-2008**. דמ-534-09. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים. רוזנפלד, י"מ. סייקס, יי; וייס, צ'. 2006. "למידה מהצלחות כמנוף ללמידה בית ספרית: המתודה הראשונה – למידה מהצלחות העבר – הלמידה הרטרופקטיבית", משרד החינוך האגף העל-יסודי עם ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים. דמ-06-473

רוזנפלד, י"מ.; סייקס, יי; וייס, צ'; דולב, טי. 2002. **כיצד להפוך "למידה מהצלחות" למנוף לפיתוח הלמידה הבית-ספרית**. ירושלים, משרד החינוך, האגף העל-יסודי עם ג'וינט-מכון ברוקדייל.

רוזנפלד, י"מ.; שון, ד'אי' וסייקס, יי. 1996. **ביציאה מן המיצר**, ירושלים: ג'וינט – מכון ברוקדייל.

רוזנפלד, י"מ.; גילת, מ.; טל, ד' (עורכים). 2010. "למידה מהצלחות בעבודתם של קציני מבחן לנוער-הזדמנות ליציאה משוליות ומעבריינות". משרד הרווחה ומאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

רוסו, לי. 2006. **במרכז המפ"ה מחדשים מהשטח: מסע בין כוכבים – ספר מרכזי ההפצה**, ירושלים: משרד החינוך המזכירות הפדגוגית גף ניסויים ויזמות.

Argryis, C. & Schon, D. 1975. **Theory in Practice: Increasing Professional Effectiveness**. San Francisco: Jossey Bass Publishers.

Friedman, V.J., and Sykes, I.J. 2001. Reflection "in", Reflection "on", and Action Science Research, in Sankaran, S., Dick, B., Passfield, R., and Swepson (eds), **Effective Change Management Using Action Learning**

and Action Research: Concepts, Frameworks, Processes, Applications. Southern Cross University Press, Lismore, Australia.

Havelock, R.G. 1971. **Planning for Innovation: Through Dissemination & Utilization of Knowledge.** Michigan: Center for Research on Utilization of Scientific Knowledge, University of Michigan.

McIntyre, D.H. & Entwistle, S. 1983. The National Diffusion Network. In: Paisley, W.J. & Butler, M. (eds.) **Knowledge Utilization Systems in Education – Dissemination, Technical, Assistance, Networking.** Beverly Hills: Sage Publication.

Paisley, W.J. 1983. The Historical Context. In: Paisley, W.J. & Butler, M. (eds.) **Knowledge Utilization Systems in Education – Dissemination, Technical, Assistance, Networking.** Beverly Hills: Sage Publication.

Peterson, S.M. & Marcus, J.A. 1983. Advances in Practice. In: Paisley, W.J. & Butler, M. (eds.) **Knowledge Utilization Systems in Education – Dissemination, Technical, Assistance, Networking.** Beverly Hills: Sage Publication.

Rosenfeld, J.M. 1964. "The Strangeness between Helper and Client: A Possible Explanation for Non-use of Available Professional Help" **Social Service Review**, 38/1.

Rosenfeld, J.M. "Learning From Success: Changing Family Patterns and the Generation of Social Work Practice": In: **Family Life in the South African Indian Community**, Occasional Paper #20, August 1981, University of Durban, Westville Institute for Social and Economic Research.

Rosenfeld, J.M. 1989. **Emergence From Extreme Poverty** (With a monograph by Brigitte Jaboureck), Paris: Science et Service, Fourth World Publications.

Rosenfeld, J.M. & Krim, A. 1983. "Adversity as Opportunity: Urban Families Who Did Well After a Fire", **Social Casework**, 6, 19 (561-585).

Rosenfeld, J.M. Tardieu, B. 2000. **Artisans of Democracy: How Ordinary People, Families in Extreme Poverty, and Social Institutions Become Allies to Overcome Social Exclusion.** University Press of America.

Schechter, C.; Sykes, I.; and Rosenfeld, J. 2004. "Learning from Success: A Leverage for Transforming Schools Into Learning Communities". **Planning and Changing** 35(3&4).

Schon, D.A. 1983. **The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action.** London, Temple Smith.

Schon, D.A. 1987. **Educating the Reflective Practitioner.** San Francisco: Jossey Bass (3-40).

Schon, D.A. (ed.). **The Reflective Turn.** New York: Teachers College, Columbia University, 1991.